

Trapezuntii viri illius, de quo supra diximus, liberandi: sed quia honeste id facere, nisi rogatus posse non iudicabat, per quasdam, ut dicebatur, mulieres effecit, ut uxor illius pro marito supplicaret suo. Sic mors Andreae atque martyrium illum quidem palam, sed multos quoque alios a periculo liberavit, multos in fide orthodoxa confirmavit, eos qui ante martyrium suum quavis ratione Mahumeto adhæserunt, pudore confudit, inæstia affectit, ac loani denique pœnitentia et vexavit. His omnibus ego vehementer commotus, ardebam desiderio videndi corpus ejus, sed nive, frigore glacieque detentus, hiemis marisque tempestate, illie sui vix mense Februario; eam mihi oranti gratiam Deus intercessione martyris concessit: vidique ipsam jacentem in sepulchro nimium profundo, situ horrido, ea tamen integritate membrorum omnium, eo totius corporis colore, et dignitate formæ, tali vultus splendore et habitu, ut non animum exspirasse, sed dormire mihi leviter sub umbra videretur, ac qui jacebat loco ita humido, ut omnibus jam indumentis, quibus erat involutum corpus, putrefactis, nudum totum conspiceretur, præterquam quod genitales partes fragmento lino obtegobantur: exarsi cupiditate descendendi, tangendi, osculandi, pedes, manus, faciem præcipui martyris, nec tantum loci humiditas, descendendique difficultas, quantum verba presbyteri custodis, et spes posse id alias commodius facere, detinuerunt. Consillum deinde mihi cum presbytero N. furto inde Romam reliquias illas deferre sanctas, resque jam ordinabatur, sed nescio quomodo ille deterritus, sententiam eademque mutavit suam.

XII. Ego cum inde decimo octavo Martii die

A salvissem, statim primo die, imo in ipsa solvendi hora, non in parvum incidi periculum nimblis contra flantibus, inque saxa navem depollentibus. Imploravi subito martyris auxilium, promissique, si ad meos Romam incoluntis devenirem, martyrium ejus summam Latinæ linguæ me conscripserum. Evasi maris et latronum pericula, quodque miraculo est, senex ægrotusque hinc recessi, junior sanusque ac multo robustior remeavi, nec maris fluctuatio, nec terrarum itinera nimium aspera, quæ a Brundisio Romam æstatis tempore perducunt, mihi obsuerunt. Huc vero delatus, martyris quidem nunquam fui oblitus, sed nocte ac die cum ipso sui, ejus memoria fruebar, atque oculis aspiciere putabam non solum dormiens, verum etiam vigilans jacentem ipsum in sepulchro. Promissionis autem meæ nunquam mihi venit in mentem, nisi post annos duos, dum Georgii martyris memoria celebratur. Nam cum ea die recolerem Georgii dolores, quos ille pro Christo Domino nostro subit, illico pupugit animum promissionis memoria. Nec enim minora toleravit Andreas, ne dicam multo etiam majora, propter conditionem temporum, in quibus multo juvantur exemplo, qui Christum amant: adeo in tenebris charitas intrusa marcescit. Itaque statim eo ipso die calanum accepi, et promissionis debitum jam solvi. Tu vero, præcipue martyr Christi, precor, intercedas ad Dominum nostrum Jesum Christum pro Ecclesia universali, ac amplificatione ipsius, pro summo pontifice Paulo secundo, cujus tempora martyrio tuo decorasti, perpetuaque fecisti: et sicut in Græcia perfidiam deiecisti, sic insurgentes in Italia Platonicos intercessione tua reprime.

GEORGII TRAPEZUNTII

EPISTOLA

AD EUGENIUM IV PONTIFICEM MAXIMUM

DE UNIONE ECCLESiarUM

(Bibliotheca codd. mss. monasterii S. Michaelis Venet. prope Murianum, ed. Joan. Bened. Mittarelli, Venetiis 1779, fol., p. 1143.)

Etsi, Beatissimo Pater, tua sponte ad uniendos Ecclesie tuæ catholicæ Græcos sic ardeas, ut divinitus ad hoc natus esse videaris, non alienum tamen mihi visum est, me quoque hac de re, ad quam Sanctitatem tuam prædestinatam pervideo, cui deditissimus sum, quidquam conscribere. Nam quoniam ex parentibus Græcis natus, non solum errores eorum secutus sum, verum etiam aliquantisper tutatus; cum decennio jam divina miseri-

D cordia catholicam veritatem cognoverim, turpissimum mihi factus committere viderer, cum sperarem, quod opto, reductionem totius nationis meæ cito futuram, nihil ea de re ad Beatitudinem tuam scribere, cujus meritis universorum Græcorum generi veritatis cognitionem concessum iri non dubito. Neque id injuria; nam quingentis jam prope annis, ex quo Græcorum perniciosissimum schisma per Photium concitatum est, audeo dicere,

quod etiam me tacente ipsa res exclamaret, neminem fide tam sanctum, virtute tam probatum, tanta charitate ardentem, tanta spe præditum, pontificem Ecclesiæ gubernacula tenuisse. Quis enim ab adolescentia illico tanta fide, tam singulari prudentia fuit, ut cum sibi undique majores fere opes quam privatæ affluerent, terrestria hæc tamen omnia et caduca esse penitus cognoverit, et cognita omnino despexerit? Quis in ea ætate, in qua maxime natura hominum voluptatibus exagitur, tam grandem pecuniam pauperibus, Christi-que deditis erogavit unquam? Quis tot tantosque labores vigilis et jejuniis perpressus est? Quis denique diurnis orationibus, nocturnis lacrymis et continuis precibus Ecclesiæ unionem tam ardentem a Domino petiit? Profecto nemo. Nam etsi cogitationes Beatitudinis tuæ nescio, rebus tamen tuis impulsus, prædicare ausim, nihil te magis unquam optasse; nihil magis effulsit, ut dicitur, lacrymis et precibus a Domino petiisse, quam Ecclesiæ suæ unionem, et infidelium depressionem; etenim optime ipsa experientia magistra scio, beatissime Pater, ante pontificatum tuum sic Græcorum gentem, a veritate catholica abhorruisse, ut omnis hærescos Romanam Ecclesiam principem assererent. Ad quod scilicet credendum astuti quidam malignique homines in indignationem sui æternam, eloquentia usi, qui in Romanam Ecclesiam scripserunt, rudes cavillationibus suis populos impulerunt; ejus me quoque opinionis fuisse non inficior. Postquam vero universalis habenas Ecclesiæ Sanctitas tua divinitus obtinuit, ita inmutate Græcorum omnium mentes sunt, ut nullus fere sit, qui non moleste ferat quod tardiuscule ad hujusmodi unionem celebrandam concilium cogi videatur. Quæ res cum inaudita magnitudine, prodigique instar sit, nihil enim video humanæ opinionis ad hoc inducantur Græci, nefas mihi videtur, si quis eam loco miraculi non habeat. Quare jam certa oportet hoc signo conjectura credere, te illum esse, quo pontifice omnia membra Christi Christo reddantur. Prædicantem etiam Franciscum Barbarum, virum genere, doctrina, virtute, una omnium voce, principem, qui ex te, cum dubitaretur, ne propter nonnullarum contentionem schisma oriretur, Florentiæ hanc vocem audisse asserit, et quidem cum lacrymis: Utinam me potius hæc vita Dominus privaret, quam me vivente sua scindatur Ecclesia. O vocem piam, et te solo dignam, qua effectum est, ut et te vita Deus donaverit, et ab Ecclesia, quod omnes pertimuerunt, schisma exterminaretur. Verum hæc, nec si de laudibus Beatitudinis tuæ dicere mihi propositum esset, digna possem oratione complecti. His igitur tuis precibus motus Dominus, his tuis ad Deum occultis clamoribus delinitus, tuo zelo mitigatus, tuæ fidei ardore et charitate adductus, tuis laboribus, lacrymis, gemitibus inflexus, tantam rem parat, tam divinam, tam Christianorum genti utilem, ut nulla

A unquam ætate hominum major, divinius atque utilior per summum quemvis pontificem aut gesta sit, (placet vaticinari) in futurum geri possit. Non enim, quia Græcorum hoc schisma nominatum est, ideo de Græciæ solum reductione agatur, verum sub Græcorum nomine, qui excogitaverunt et perpetrarunt schismatis foedissimum facinus, non parva Europæ pars, et universa Asia, quam solam partem multi, qui de divisione orbis scripserunt, Africae et Europæ simul æqualem asserunt, Græcorum errores susceperunt. Itaque cum sæpenumero mihi hæc acciderit cogitatio, an in Romana Ecclesia plures gentes atque homines sint, an plures quæ Græcis erroribus agantur, idem semper mihi visum est, illos videlicet minus plures videri numero, sed his doctrina et moribus multo superiores, imo hos vero ut numero plures, ita doctrina jam omni amissa, et infidelibus aut subjectos, aut vitiosos moribus effectos esse, illos ut pauciores, ita et doctiores et institutione vivendi ornatiores, sed isti, non dico Græci tantum, sed omnes gentes, quæ Græcorum errores secutæ sunt, divino judicio depræhensi multi servitutis jugum subierunt. Sic omnes pene auctores schismatis, multi ut Servi, Blachi, Hiberes innumerabilesque alii vix resistunt, succumbentque, nisi ei capiti junguntur, unde abscissi sunt. Ut enim ego schisma eorum laborum servitutisque suæ causam puto, sic, si ad veritatem integre siuereque redibunt, libertatem eos consecuturos minime distudo. Verum sicut tot tantasque gentes, quantum se ab universali Ecclesiæ corpore resciderunt, summis cruciari doloribus Deus permisit, ut tandem commoti in ovile suum regredi cogitent, sic crediderim Romanæ orbem Ecclesiæ sæpius exagitari, quia non eo ardore, quo debuerant, errantes fratres requisiverunt, neque imitati Dominum sunt, qui usque ad assumendam nostram naturam humanam descendit, ut amissam ovem celo restitueret. Quas ob res Græcorum unio totius orbis unio est, Europæ stabilimentum, Asiæ salus, Occidentalis Ecclesiæ gloria, Orientalis libertas, universi denique Christiani generis reparatio. Ad hæc si nullus non mente captus negare queat, nihil pejus Græcorum aversione ac infidelium impietate inveniri posse, nemo profecto dubitabit, nihil fuisse aut fore laudabilius gloriosiusque cuidam unquam summo pontifici, quam Beatitudini tuæ, si Græcos reducas, infideles opprimas, quorum primum tanto majus est atque divinius, quanto sic Græcorum schismate amplificata infidelitas est, ita eorum reductione facilius concidet. Nec vero, quia ingentes res semper consequitur magna difficultas, huic quoque adjuncta est, imo pro magnitudine rei vel nulla vel parva, quam tamen hinc magis, quam ex parte Græcorum, remotione locorum et dilatione temporum, proh dolor! humani generis adversarius adinvenit. Verum Sanctitatis tuæ meritis ipsam cito posse tolli credendum est. Nam sic divina provi-

893

dentia, quæ Sanctitati tuæ tantam rem commisit, effectum est, ut quamvis multis jam sæculis dejecti ab Ecclesiæ gremio Græci errant, non minus tamen eo redire, unde fuerant digressi, percupiant, quam eos recipere Occidui pontifices parati sunt; non longe profecto aberit tuis ad Dominum intercessionibus, et quidquid obstare videbitur, tanquam fumus evanesceat; præsertim si quid pietatis nobis relictum est, et non penitus omnes ea pravitate seramor, ut redeuntibus in Ecclesiam Græcis sedulo non occurratur; ita omnis in hac re difficultas est, ut conveniant; cætera per se ipsa sicut, maxime si affectionibus passionibusque suis commoda adhibeantur remedia. Ex quibus licet nonnulla mihi, qui passiones suas novi, quantum huic modo succurrant, silentio tamen ea retinere insitui, præsertim quoniam adhuc ipsa longiuscule absunt, præsertim quoniam maxime ipsa celeri conducit. Tu vero, Beatissime Pater, qui semper rebus maximis animum adhibuisti, huic rei, quæ non tui civitati et populo, non genti aut regioni uni, sed toti simul orbi terrarum libertatem atque salutem allatura est, incumbere, ut cœpisti, subeasque quæcunque ad hoc propositum ferre videntur, ut facis. Non pigeat cuncta oppugnare, quæ ei adversantur, donec victor de adversario Christiani generis triumphes. Nam si propter unius conversionem hominis gaudium in cælo fiat, intelligis profecto tot gentibus, tot nationibus, regnis, linguis in veritatem conversis, quanta gloria exultabunt cæli, et te auctore Domini gloriam enarrabunt. Non dico hæc ut exhorter, quo libenter agas, quæ libentissimo suscepisti; verum cupiditatem meam, qua ardeo, ut omnes mihi genere, cognatione, amnitate conjunctos recipiam, non inritus ostendo. Nec enim fugit Beatitudinem tuam, quanta laus, quanta gloria, quæ corona tum a Creatore nostro æterno, tum etiam ab Ecclesia ejus, et universa Christianorum gente perennis

A tibi hujusce rei principi reposita est. Nam si Athanasius, si Gregorius Nazianzenus, si ambo Cyrilli, sancti viri et pontifices, ac cæteri, qui pro Ecclesiæ unione ingentes labores periculaque aspera perpessi sunt, summe non tantum in terris solum, sed et in cælis laudantur, quam putas Beatitudini tuæ paratam? tanto illustriorem majoremque, quanto res, quam intendis, et multitudine gentium et diuturnitate temporis major et admirabilior est. Illi suis temporibus incipientem hæresim oppresserunt, tu quingentis jam annis fundatam eradicabis. Illi paucorum hominum iniquam propositionem disseminare passi non sunt; tu Græcorum omnium varias opiniones majori parti orbis jamdiu traditas e medio tolles. Illi vix unquam civitatem unam reduxerunt; tu magnam partem Europe, totam Asiam, omnes Orientis Ecclesias, quatuor videlicet illas post primam primas, Christo Jesu Domino nostro, et tibi ejus vero vicario conjunges, faciesque ovile unum et corpus unum Ecclesiæ, ejus cum Beatitudo tua post Christum sit caput, membrorum suorum abscissione dolere necesse est. Quam ad rem utinam ego quoque conferre aliquid possem; nam quantum erroribus meorum movear, vel ex hoc, quod feci, qui eas partes simul cum opinione meorum reliqui, neque illuc revertar, nisi aut compulsus, aut unita Ecclesia, vel ex his quæ ad accusantes parentes atque agnatos conscripsi, apertissime patet. Quare, si quid Græcus ad Græcorum rem conducere possum, totum id, neque ipsum Beatitudini tuæ devote atque humiliter offero. Sed ne longior sim, quod opto et spero, universalis Ecclesiæ pacem Deus Christianorum generi per Sanctitatem tuam citius concedat. Amen.

Georgius Trapezuntius, devotissimus ac humillimus Sanctitatis tuæ famulus, totum se ipsi commendat ac tradit (1).

(1) Trapezuntium et hanc ipsius orationem seu epistolam commendavit Ludovico Scarampo cardinali Franciscus Barbatius anno 1435.

GEORGII TRAPEZUNTII

EPISTOLA

AD JOANNEM PALÆOLOGUM IMP.

UT IN ITALIAM AD SYNODUM PROFICISCATUR.

(Ad caesarem Phrantzæ ad Pontani, Ingolstadt, 1604. In hac epistola Basileense concilium, quatenus auctoritatem ac potestatem Romani Pontificis decretis suis imminuere conatum est, graviter insectatur. Fraudem et studium serendæ discordiæ demonstrat. Varia iudicia super protectione ista, mentemque imperatoris ostendit, quem ad proficiscendum proposita rei necessitate vehementer urget atque impellit. Ecclesiarum resarciendi concordiam ex animo desiderat. Imperatori tamen ultimum in eo videtur blandiri, quod ab ipso potissimum non Græcæ tantum sed Latine item Ecclesiæ bonum statum et incolumitatem omnem dependere, non obscure significat. Quamquam in hoc ad Patres Basileenses concilii potius respicit, quos de Papa aut Gallo in Gallia aut Germano in Germania introducendo valde suspectos habet; quorum improba studia imp. adventu suo in Italiam redigere ad nihilum possit.)

Georgii Trapezuntii epistola ad excelsissimum et divinissimum Romanorum imperatorem Joannem Palæologum, de navigatione in Italiam.

Non quia te, ut plerique opinantur, imperator optime, penitus hæere ac dubitare existimem, non tremibus a principe episcoporum (1) missis in Italiam transmittas, cohortationem istam institui; sed quoniam potentie tuæ etiam atque etiam majoremque in modum gratificaturum me judicavi, si illa litteris ad te conscriberem, quæ tibi utpote eadem magnopere sentienti, voluptatem, mihi vero excusationem atque veniam conciliarent; qui tamen usum et exercitationem linguæ Græcæ, velut in remotam coloniam deductus, pridem intermisserim nihilominus ad tuam celsitudinem scribere non formidarem. Quemadmodum enim hominis sanæ mentis nequiquam foret, si ejusmodi imperatori, sapientiæ scilicet ac disciplinæ deditissimo, conarer dare consilium, et tamen quod ad persuadendum valere posset non haberem, ita candidi hominis fortasse videbitur, ac fidelis et obsequentiis, multis interim de voluntate ac sententia tua ambigentibus, tibi placita scribendo persequi existimarique persuadere voluisse jampridem persuaso, imo vero qui ultro ad hoc incumbat, et complures jam in eandem voluntatem inflexerit. Caterum ut ratione et viâ procedamus ne idem mihi usu veniat quod illis, qui cum non nisi exiguis oneribus ferendis sint, multa tamen et grandia suscipiunt. Nam si ordinem rerum servaverimus, idipsum nostram in dicendo roditatem forsitan adjuvabit.

Basileæ quæ est urbs Germaniæ, congregata synodus, imperator, simul ac congregata est, sanxit, ut si ei, qui nunc Ecclesiæ clavum tenet, e vita excedere pro humana conditione, synodo durante contigisset, soli synodo supremum eligere episcopum fas esset. Quo quidem decreto satis declaravit, se ad Romani pontificis primatum, ad Germanos, aut Gallos transferendum coivisse. Et hodie, quæcunque aut dicit aut facit, hac de causa dicit et

(1) Eugenio IV.

Α Πρὸς τὸν ὑψηλίστον καὶ θεϊστὸν βασιλέα Ῥωμαίων Ἰωάννην τὸν Παλαιολόγον πρὸς τὸν εἰς Ἰταλίαν πλοῦν προτροπὴ Γεωργίου Τραπεζουντίου ἐπιστολὴ.

Οὐχ ὅτι σε κατὰ τὴν πολλῶν δόξαν, ἀριστε βρασιλεῦ, ἀμφιβαλεῖν ᾤθησιν τὸ σύνολον μεθ' ὧν ἔσθ' ἄκρος τῶν ἀρχιερέων ἐπεμφε τριήρων εἰς Ἰταλίαν πλεῦσαι, τὴν παράκλησιν ταύτην ἐνεστησάμεν, ἀλλ' ὅτι ὡς μάλιστα τῷ σῶ κράτει ἐνόμισα χαριεῖσθαι ἐκεῖνα γράψας, ἅπερ σοὶ μὲν ἠδονὴν τῷ σφόδρα τούτοις ἔχουσιν, ἐμοὶ δὲ παραίτησιν, καὶ συγγνώμην παρέξει πόρρω που ἀπωκισμένῳ λόγων Ἑλληνικῶν, καὶ ἕμω; τολμῶντι πρὸς τὸ σὸν ὕψος γράφειν. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ οὐδ' ἂν ἦν ὅλως νῦν ἔχοντος ἀνθρώπου, εἰ βασιλεῦ τοιοῦτον, ᾧ σοφίας καὶ λόγων εἰς ἄκρον μέτεστι, πείθειν ἐπιχειροῖην, μηδὲν ἔχων τῶν πείθειν δυναμένων· τοῦτο δὲ εὐγνώμονος ἴσως ἂν δόξη καὶ πιστοῦ ὑπηκόου, ἀμφιδοξούντων πολλῶν τὰ τέ σοι ἀρεστὰ γράφειν, καὶ δόξαν σχεῖν τοῦ πείσαι πάλαι σου πεπεισμένου, μᾶλλον δὲ ὀρμώντος πρὸς τοῦτο οἰκεία γνώμη, καὶ πολλοὺς ἤδη πείσαντος. Ἄλλ' οἶμαι δεῖν εἰς ἀρχὴν καταστῆσαι τὸν λόγον, ἵνα μοι κατὰ λόγον χωρῆ καὶ μὴ πάθω ταυτὸ τοῖς μικρὰ μὲν καὶ ὀλίγα φερεῖν δυναμένοις, πολλὰ δὲ καὶ μεγάλα ἐπιφορτιζομένοις· τῷ γὰρ τῆ τῶν πραγμάτων τάξει προσχίνας ἴσως ἂν μου βοηθήσαι τῆ τοῦ λέγειν ἀπειρία.

Γ Ἡ ἐν τῇ λεγομένῃ Βασιλείᾳ Γερμανῶν πόλει συναχθεῖσα σύνοδος, ᾧ βασιλεῦ, νόμον θεῖσα εὐθὺς κατὰ τὸ συναχθῆναι, εἰ τῷ νῦν προκαθεζομένῳ τῶν Ἐκκλησίας οὐράκων οὐκ ἀνθρώπῳ θανεῖν συμβῆ συνισταμένης τῆς συνόδου, αὐτῇ μόνῃ ἐξεῖναι τὸν ἄκρον αἰρεῖσθαι ἀρχιερέα, ἐκδηλον ἐποίησεν, ὡς ἐπὶ τὸ μεταθεῖναι εἰς Γερμανοὺς ἢ Γάλλους συναχθεῖν τὴν τῆς Ῥώμης ἀρχὴν, καὶ νῦν ὅσα ἂν ποιῆ ἢ λέγῃ πρὸς τοῦτο παιεῖ καὶ λέγει οὐ πᾶσα μὲν, καὶ γὰρ οἱ

χρείτους ἀρετὴν ἐκείνων, καὶ τὴν κατὰ Θεὸν πολι-
 τείαν, συνείδον ἤδη τὰ βελτίω· οἱ δὲ πονηρότεροι οὐ
 μᾶλλον φροντίζουσι τῆς τῶν Ἐκκλησιῶν ἐνώσεως,
 Γραικῶν λέγω καὶ Ἰταλῶν, ἢ τοῦ διασπᾶν τὴν
 Ἰταλίαν ταύτην καὶ εἰς πολλὰ κατατέμνειν οἱ ἄθλιοι,
 ᾧ χάριν καὶ τρ. ἡρεῖς λέγεται παρασκευάσαι αὐ-
 τοὺς ἐν Ἀθῶνι αἰς σὲ καὶ τὴν μετὰ σοῦ σύνοδον
 ἐξῆ τῶν Ἰρακλειῶν στειλῶν καὶ πέρα Γαδείρων
 ἐξάξουσι. Τοῦτο δὲ ἀληθές, ὡς περ ἔδειξαι, ὅτι οὐ
 πρὸς ἑνωσιν, ἀλλὰ πύγχυσιν ἐρᾷ Ἐκκλησιῶν, παντί
 που δῆλον τῷ νοῦν ἔχοντι. Ἠθέλασι γὰρ καλῶς ὡς οὐχ
 οἶόν τε βασιλέα Ῥωμαίων μετὰ τοσούτου πλήθους
 ἀγίων Πατέρων πλεῖν εἰς τὰ ἔσχατα τῆς οἰκουμένης.
 Ἄρα οὐν εἰς τὸ ἐνώσει τὰς Ἐκκλησίας σε προκα-
 λούνται; Καὶ τί τοὺς εἰς σοῦ βῆθρον ἐλθεῖν τόπους
 ἀφέντες, τὸν εἰς ἑν σχεδὸν ἀδύνατον προσιθεύειν;
 Ἄλλὰ πάντως τὴν τῶν Ἐκκλησιῶν εἰρήνην ἀπο-
 θέγονται; Καὶ τί βῆθρου ἕνεκα εἰς Ἰταλίαν
 ἐλθεῖν, ὅπου καὶ ὁ ἄκρος ἀρχιερεὺς καὶ ἡ μετ' αὐτοῦ
 σύνοδος, ὅσοι καὶ τὸ σὺν κράτος βῆθρον ἄμα καὶ
 τάχιστα καταχθίσεται, τοῦτ' ἀφέντες, τῶν δυσκόλων
 μὲν σφίσι αὐτοῖς, ἀδύνατων δὲ τῇ ἄκρῳ ἀρχιερεὶ
 καὶ τῷ σὺν κράτει ἐφίενται; Ἄλλ' ὡς εἰσικεν οὐκ
 ἀγνοοῦσιν ὅτι σοὺς εἰς Ἰταλίαν πλεύσαντος, καὶ
 τὰς Ἐκκλησίας ἐνώσαντος, ὅπερ ἄρα τῷ μακαριω-
 τάτῳ Εὐγενίῳ πάτρι καὶ τῇ σὴ θεώτῃ ἐναπό-
 κειται, ὡς οὐδεμία ἐστὶ μηχανὴ ἔσται τοῦ τὰ Ῥώ-
 μης πρωτεία εἰς μαρτυρίαν Ἰαλλίας κινεῖν, καὶ με-
 θιστᾶν ὅρια τὰ ἤδη μὲν ὑπὸ τῶν Πατέρων παγέντα,
 σαλεύοντα δὲ ἡμῶς τῇ τε τοῦ κλύδωνος ῥύμη, καὶ
 τῷ παλαιᾷ εἶναι καὶ δοκοῦντα ὑπερῆξιν. Ἐχουσι δὲ
 τοσούτον τοῦ καθήκοντος λογισμὸν, ὡς μηδὲν συνο-
 ρῆν δύνασθαι τῶν δεόντων, ἀλλ' εἶσθαι ἢ κατακρα-
 τῆσαι τῆς σῆς σοφίας καὶ κατακυριεῦσαι τῆς σῆς
 βουλῆς καὶ ἀπάξειν βασιλέα Ῥωμαίων εἰς τὰ ἔσχατα
 Ὀκεανοῦ, μακρὰν τῆς ἰδίας πόλεως, ἢ κωλύσαι σοὺς
 τὸν εἰς Ἰταλίαν πλεῖν. Ἐκατέρῳ γὰρ τούτων κατα-
 τέμνειν αὐτοῖς; ἐξεῖναι τὴν Ἐκκλησίαν δοκεῖ, ἢ
 ἤδη κατεσπάρξαν ἂν δυνηθέντες, δυνήσονται δὲ μὴ
 πλεύσαντός σου εἰς Ἰταλίαν· εἴτε γὰρ ἐκεῖσέ σου
 νεύσαντος; ἐξασθενήρει τὰ τοῦ μακαριωτάτου πάππα,
 εἴτε κωλυθέντος πρόφασιν εὐρόντες, σιζέειν δια-
 νοοῦνται. Οὕτω τριῶν προκαιμένων εἰς Ἰαλλίαν ἢ
 εἰς Ἰταλίαν σε πλεῖν, ἢ μῆτε ἐκεῖσε, μῆτε δεῦρο,
 πλὴν τοῦ εἰς Ἰταλίαν σε πλεῖν, τὰ λοιπὰ δύο δι-
 πλοῦν ἀνθ' ἀπλοῦ παραιοῦσαι, φεῦ! τὸ τῶν Ἐκκλη-
 σιῶν σχίσμα· οὐδὲ γὰρ δυνατὸν ἦν τῆς Ῥώμης συγ-
 χυθῆναι Ἐκκλησία, τούτῳ τὴν τῶν Γραικῶν μετ'
 αὐτῆς ἵστασθαι. ἕλτα τίς τὸ ὑποῦλον αὐτῶν, καὶ
 σκαῖον καὶ ὑφαλον προτιμήσει τῆς Ἰταλίας; Ἐἴτα
 τίς τῆς Ῥώμης Ἐκκλησία ἐξὲν ἑνωθῆναι, τοῦτ'
 ἀφίς τῇ Ἀθῶνι ἢ Ναρθῶνι, ἢ οὐκ οἶδα τί λέξω,
 ἐνωθῆναι σπουδάσει; καὶ οὐ λάβῃ κατὰ νοῦν, εἰ μὴ
 τὰ παλαιὰ ἐκεῖνα οἷς οἱ Ἰαλλοὶ εὐρόντες τῆς αὐτῶν
 γνώμης Ῥώμης ἀρχιερεῖς, βασιλείαν διέσπασαν
 καὶ τὰς Ἐκκλησίας ἀνεξέσπασαν (συνακολουθεῖ
 γὰρ ταῦτα ἄλλήλοις), εἰ μὴ ταῦτα λάβῃ κατὰ νοῦν,
 ἀλλὰ γε τὰ νέα τὰ ἐν Λουγδούνῳ εἰς τὸ μηδὲν προ-
 χωρήσαντα; Οὐδὲ γὰρ οἶμαι συναρμύζειν ἐπιτιθέμενος

A facit; non illa rano tota: etenim qui virtute et san-
 etioris vite rationibus inter eos antecedunt men-
 tem meliorem induerunt, perversi autem non ma-
 gis de Græca Ecclesia cum Latina concordie vin-
 culis astringenda, quam de Latina hac distrabenda
 multasque in partes discindenda sunt solliciti.
 Cujus rei gratia triremes etiam Avenione compa-
 rasse dicuntur, quæ te cum synodo tua ultra co-
 lumnas Herculis et Cadira deportent. Hoc verum
 est, ut fama canit, et istuc non ad consensionem,
 sed confusionem potius Ecclesiarum spectare, qui-
 libet cordatus intelligit. Probe enim noverunt,
 Romanorum imperatorem cum tanta sanctorum
 Patrum multitudinem ad extremos terrarum fines na-
 vigare non posse. Ad unionem igitur Ecclesiarum
 te incitant? Si ita est, cur locis, in quos facilis
 est aditus relictis, cum proponunt in quem devenire
 propemodum est impossibile? Quid? cum illis
 facillimum sit in Italiam ascendere ubi est sum-
 mus pontifex, et cum eo synodus, quo et majestas
 tua facillime juxta ac celerrime appelletur, quare
 ea præterita cum sibiipsis difficiliora, tuam ponti-
 ficis maximo et potentie tue impossibilia concu-
 piscunt? Verum enimvero, ut apparet, non eos
 fugit, posteaquam in Italiam prolectus, Ecclesie
 pacificæ (quod utique in beatissimo papa Euge-
 nio et in majestate tua situm est), non amplius so-
 ullam machinam, primatum Romæ in Galliam mo-
 vendi, et transferendi terminos quos Patres posue-
 runt, quanquam undarum allisu vacillantes et
 vetustos adeo, ut cedere videantur. Usque eo au-
 tem de recto non cogitant, ut eorum quæ expe-
 diunt ac decant, nihil intelligant, sed arbitrentur
 aut sapientiam tuam se posse vincere et consilio tuo
 dominari Romanorumque imperatorem longe a sedo
 sua ad extremos Oceani fines abducere, aut tuam
 in Italiam navigationem impedire; utrovis enim
 horum Ecclesiam se divulsuros opinantur, quam
 siquirent, jam discerpsissent; quibunt autem, si tu
 in Italiam trajicere nolueris. Sive enim te illuc
 inclinante, beatissimi papæ res frixerint; sive ab
 itinere impedito, opportunitatem adepti, Ecclesiam
 scindere meditantur. Ita tribus propositis aut in
 Galliam aut in Italiam navigare, aut neque huc
 neque illuc, si in Italiam non naviges, reliqua duo
 geminum schisma pro simplici, heu me! in Eccle-
 siam importabunt. Nam quo Romana Ecclesia con-
 fundetur ac permiscebitur, hoc Græcorum Eccle-
 sia cum ipsa stare qui poterit? Præterea, cum
 liceat Ecclesie Romanæ uniri, quis hoc neglecto
 aut Avenionensi, aut Narbonensi, aut nescio cui de-
 mum alteri uniri studebit? ut non secum reputet,
 si minus prisca illa quando Galli cum Romanos
 pontifices secum conspirantes haberent, regnum
 distraxerunt, et Ecclesias dilacerarunt (quæ duo
 se mutuo sequuntur), si hæc non reputet, inquam,
 ut saltem recentia, quæ Lugduni tentato ad nihil
 reciderant. Haud enim idoneos esse iudico
 ad distantia coaptanda et copulanda, qui copulata

semper turbant et salva dirumpunt, et incolumia quantum possunt dilantant, et hoc tempore in his ipsis elaborant. Sed antiqua e memoria deleamus; quale porro velamentum sumentes (pacem nimirum Ecclesiarum) te ad synodum ipsorum adducere videntur? cujus ut radices malæ et fundamenta putria, sic ultima quoque erunt infamia. Ego vero talia Basileæ facitantes non synodi populares, absit, sed viros sanguinum et concilium malignantium potius appello. Quis, queso, synodum illam sanctam dicere audeat, unde abest summus episcopus non corpore solo, sed animo quoque et iudicio et voluntate penitus? Nec abest solus, sed insuper a quibusdam de illo numero oppugnatur, ac dira partim passus est, partim patitur, dolens, quod Ecclesie novum florum dementia versari in discrimine conspiciat. At enim rerum mirabilium Deus etiam ipso malo curare malum novit, quod summæ illius bonitatis est. Quapropter excitavit, et instigavit multo magis quam prius hanc novum Mosen, Eugenium dico, antistitem episcoporum cum ipso consentientium et quotquot synodum optant, et bonum commune diligunt, ut missis irremissis potentiam tuam in Italiam accerseret. Cum autem varia rumore spargantur, nemo tamen prope dixerim te in irremissas Avenionenses propendeat credidit: tantam temeritatem et incogitantiam navigia ab ipsis comparata habent. Multi porro in ea opinione sunt, te nec in Indiam navigare statuisse: quorum nonnulli fortasse cum id summo opere expectant, vix sperant; alii a sententia tua aberrant, quod promptum et alacrem animum tuum ad pacem Ecclesie conciliendam perspicere non valent: quidam quod volunt id etiam futurum augurantur. Volunt autem res nostras semper in angusto sitas esse, et erunt angustæ in schismate. Quomodo namque diviso imperio dirempta est Ecclesia, ita putant (nec male putant), Ecclesia rursum coalescente, Imperium in sublimi erecturum caput. Qua enim alia de causa sic sentiunt? Etenim qui synodo intersunt, non omnes in eandem sententiam eunt, sed optimi pro hac re etiam sanguinem profunderant, quos diligere et venerari eorumque iudicium omnium ceterorum iudicio præferre, justum est utique. Sunt qui suspicentur, te cum synodicis fœdus iniisse. Quocirca illorum non nemo cum papa facit. Alii nec locum, nec modum servant, partim dum ferme extra orbem nostrum habitabilem expellere majestatem tuam nituntur, partim cum res presentiam beatissimi papæ flagitet, et hoc in conventis et pactis scriptum sit, neutiquam, nisi Pegasus inequiter, aut Persei alas accipiat, ad locum destinatum pervenire possit. Quod sine controversia ad occasionem inducendi schismatis machinati sunt? Alii affirmant, cum volueris ad synodum proficisci, ad synodum minime venturum. Quid ais? inquirunt, ad synodum œcumenicam jam coactam coactus est imperator? Quis hoc aliquando audivit, idque cum synodi œcumenicæ

εἶναι τὰ διορισθέντα ἐνοῦν τοῦ ἀεὶ τὰ ἦνοι α α' ράττοντας καὶ διαβρήγγοντες τὰ σῶα, τὰ τε ἀέ- ραια σπιδάττοντας ὅση δύναμις καὶ νῦν τοῦτ' αὐ- τὴ σπουδάζοντας. Ἀλλὰ τὰ μὲν παλαιὰ ἐξαλειφθῆτω τῆς μνήμης· ποῖον δὲ πρόσχημα τῆς Ἐκκλησιῶν εἰρήνης λαβόντες, θιβροῦσί σε προσάξουσιν τῆ αὐ- τῶν συνόδῳ ἧς ὡσπερ ἄρι. αἱ ρίζαι κακαὶ καὶ τὰ θεμέλια σαθρά, οὕτως ἔσαι καὶ τὰ τέλη δύσφημα; Ἐγὼ δὲ ταῦτα πράττοντας τοὺς ἐν Βασιλείᾳ τῇ πό- λει οὐδὲ συνόδου ἀνδρας καλῶ. οὐδ' ἐγγύς, ἀλλ' αἰ- μάτων μάλλον ἀνδρας καὶ πονηρσομένων συνί- δριον. Τί; γὰρ σύνδον ἐκείνην ἀγίαν εἰπεῖν τολ- μήσῃ, ὅθεν ἄπεστι μὲν ὁ ἄκρος ἀρχιερεὺς, οὐ σώματι μόνον, ἀλλὰ καὶ ψυχῇ καὶ γνώμῃ καὶ βουλῇ πάσῃ; Καὶ οὐκ ἄπιστι μόνον, ἀλλὰ καὶ πολεμεῖται παρά τινων ἐκεῖθεν καὶ δεινὰ τὰ μὲν ἔπασι, τὰ δὲ πάσῃ, ἀλγῶν δὲ τὸ τῆς Ἐκκλησίας σκάφος κινδυνεύειν ἕρᾳ τῇ ἐκείνων ἀπονοσίᾳ. Ἀλλὰ γὰρ οἶδεν ὁ τῶν θαυμασιῶν Θεοῦ καὶ δικῆς κακίας αὐτῆς ἰδῆται τὸ κακίον, καὶ τοῦτο τῆς ἀκρας αὐτοῦ ἐστὶν ἀγαθότη- τος. Διήγειρε τοιγαροῦν καὶ περὶ ἔξουσι πολλῶ μάλλον ἢ πρότερον τὸν νέον τοῦτον Νιωτά, Εὐγένιον λέγω τὸν ἄκρον ὀρχιερίᾳ, συνευδοκούντων αὐτῶ καὶ τῆς συνόδου ὅσοι σπουδαῖοι καὶ ἀγαπῶντες τὰγαθόν, τριήρεσι μετακαλεῖσθαι τὸ σὸν κράτος εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐστὶν ἀκεῖσαι γνώμας συχνὰς, οὐδενὸς μὲν, ὡς εἰπεῖν, εἰς τὰς Ἀσιωνὸς σε τριήρεις ῥίπειν νομί- ζοντος· τσαύτην ἀλογίαν ἔχει ὁ παρ' ἐκείνων στό- λος· πολλῶν δὲ μὴδ' εἰς Ἰταλίαν ἐθελήσαι πλεῦσαι, ὧν οἱ μὲν ἴσω τῆν λίαν ἐφίεσθαι δυσέλπιδες, οἱ δὲ τῆς σῆς γνώμης ἀμαρτάνουσι, μὴ δυνάμενοι νοῆσαι τὸ σὸν εἰς τὴν τῆς Ἐκκλησίας εἰρήνην πρόθυμον· οἱ δὲ, ὅπερ ἐβίλουσι, τοῦτο καὶ δοξάζουσι· ἐθέλουσι δὲ μικρὰ εἶναι ἀεὶ τὰ ἡμέτερα· ἔσαι δὲ μικρὰ τῶν σχίσματι. Ὡσπερ γὰρ βασιλείας διαιρεθείσης διέστη τὰ τῆς Ἐκκλησίας, οὕτως οἴονται, καὶ οὐ κακῶς οἴονται, συνελευθείσης τῆς Ἐκκλησίας, ὑπερ- αρθῆναι τὰ τῆς βασιλείας. Τί γὰρ ἄλλο τοῦ ταῦτα νομίζειν αἴτιον; Ὅτι οἱ τῆς συνόδου πάντες οὐ συ- νευδοκοῦσιν, ἀλλ' οἱ ἀριστοί, καὶ τὴν ψυχὴν ἂν ὑπὲρ τούτου θείων, οὐδ' ἀγαπῶν τε καὶ σέβουσιν, καὶ τὴν ἐκείνων γνώμην τῶν πάντων προτιμᾶν δίκαιον δέηται, ὧ βασιλεῦ. Ἀλλ' ὅτι μετὰ τῶν τῆς συνόδου συνθήκας πεποίησαι; Οὐκοῦν ἐκείνων οἱ μὲν μετὰ τοῦ πάππα ἐσθήκασιν, οἱ δὲ οὔτε τόπον, οὔτε τρόπον ἐτήρησαν, τὸ μὲν ὅτε ἔξω που σχεδὸν τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης ἐξώσειν τὸ σὸν κράτος σπουδάζουσι, τὸ δὲ ὅτι τῶν πραγμάτων κατεπειγόντων παρῆναι τὸν μακαριώ- τατον πάππαν, καὶ τούτου γεγραμμένου ἐν ταῖς συνθήκαις, οὐκ ἂν, εἰ μὴ Πηγάσους τινὰς ἱπεύση ἢ Περσέως λάβῃ πτερὰ, ἀφικέσθαι δυνήσεται. Τοῦτο δ' ἀτεχνῶς εἰς ἀφορμὴν σχίσματος αὐτοῖς μεμηχά- νηται. Ἀλλ' ὅτι εἰς σύνδον βουλομένου σοῦ ἐλθεῖν οὐκ εἰς σύνδον ἐλεύση. Τί φῆς; Εἰς συστάσαν ἤδη σύνδον οἰκουμενικὴν κέκληται βασιλεὺς; Τί; ἤκου- σε τοῦτό ποτε, καὶ ταῦτα πολλῶν γενομένων συνό- δων οἰκουμενικῶν ὧν τὸ κράτος ἔχει ἀεὶ μετὰ τὸν ἄκρον ἀρχιερέα ὁ τῶν Ῥωμαίων βασιλεὺς; Ἀριθμεῖ- μοι τὰς συνόδους, καὶ διαδραμῶν πάσας μίαν καὶ

μότην λέγε μοι οἰκουμένην ἧς οὐ κατῆρξε βασι-
 λεύς Ῥωμαίων. Ἄλλ' οὐχ ἔξεις λέγειν. Ἦ δέ; τὰς
 μὲν ἄλλας βασιλεῖ Ῥωμαίων εἰς ταυτὸ συνελθόντι
 γνώμη; τῆ ἀκριβῆ ἀρχιερεῖ συγκροτηθῆναι νομίζεις,
 ταύτην δὲ τὴν μέλλουσαν Ἀθεῶνάς τινας; ἢ Ναρθῶ-
 νας, ἢ Λουγδίνας, ἢ οὐστίνας ἂν βούλη συγκροτή-
 σειν δεῖν οἶσι; Καὶ τίς ταῦτα νοῦν ἔχων ἀνέξεται;
 μᾶλλον δὲ τίς οὐ διάρας στήμα μέγα βοήσῃ, ὡς οὐ
 σύνολος αὐτῆ ἀγία οὐδὲ συνόδου ἔχνος, οὐδ' ἔγγυς
 κῆν σχιᾶς συνέδου, ἀλλ' ἀποπλήκτων ἀνθρώπων
 ἐφευρέματα πονηρὰ τὴν οἰκουμένην ταραττοντα;
 διὰ τί; αἰετι οὐ κατὰ γνώμην τοῦ Ῥώμης ἀρχιε-
 ρεύς, διότι βασιλεὺς Ῥωμαίων, ἧ ταῦτα ἐφεῖται
 αἰωθῆν, οὐκ αὐτῆς συγκροτήσας, ἀλλ' εἰς προσυγ-
 κρηθεισαν ὡσπερ πρὸς ἰδιότητος καλεῖται. Σὺ δὲ μοι,
 ἀριστε βασιλεῦ, βλέπε θεῖους, ὡς εἴηκεν οἱ πατέρες
 σου θεσμοῦς, θεῖα δίκη τηρουμένους, καὶ θαύμασον.
 Ἐκείνοι μὲν πολλῶν ἐθνῶν δυναταύοντες, τῆ τοῦ
 Ῥώμης ἀρχιερέως γνώμη ἤγειραν τὰ συνέδους. Ἦς
 τύχη; δὲ μεταπεσοῦση; καὶ τοῦ μὲν ἀξιώματος ὄν-
 τος τοῦ αὐτοῦ σοὶ τε καὶ τοῖς πάλαι, δεῖν γενέσθαι
 συνέδου οἰκουμένην ἐπὶ δουρθείαι τῆς Ἐκκλη-
 σίας, καὶ πρὸς τὸ συναχθῆναι ταύτην οὐδεὶς κατὰ
 γε τὸν τοῦ δικαίου λόγον, τὴν βασιλείω Ῥω-
 μαίων καὶ χρόνον καὶ τόπον, οἶμαι δὲ καὶ τρόπον
 ὄρσαι δυναμένους, ἀδυνατίων ὄντων σοὶ τῶν τῆς τύ-
 χης, συνέκλειτον ὁ θεὸς, αἰ; οἶδα κρίμασιν, εἰς
 τοῦτ' ἀνάγκης τὰ πράγματα, ὡς τε αὐτὸ μόνον εἶναι
 ὡς εἶδε κύριον καὶ τόπου, καὶ χρόνου, καὶ τρόπου
 καὶ τῆς ἐνώσεως αὐτῆς, οὐδεὶς ἢ ὀλίγων πάντων ἀν-
 τιλεγόντων τανῦν, μικρῆ δ' ὕστερον πάντων ἀπλῶς
 τὴν σὴν θεϊότητα πάντων τῶν καλῶν αἰτίων ἀνακη-
 ρυξόντων. Καὶ τοῦτο οὐ τοσοῦτον θαυμαστὸν καίτοι
 ὄν θαυμαστὸν, ὅσον ἐκείνο ὅπερ τὸ ἐπιθῆναι μόνον
 τῆς νῆς, καὶ πλεῖν εἰς Ἰταλίαν κητορθώσεως, ὡ
 βασιλεῦ. Ἦ δὲ ὅσον ἐστίν, ἀκρυτον, καίτοι γε καὶ
 παρὰ σαυτοῦ εἰδῶς, καὶ παρ' ἄλλων ἕως ἀκούσας·
 οὐ γὰρ κακὸν τὸ τὰ τοιαῦτα πολλάκις καὶ λέγειν
 τε καὶ ἀκούειν. Σπουδάζεις σὺ βασιλικῶς μάλα,
 ὡ βασιλεῦ, εἰς μίαν πλείμνην καὶ ποιμένα ἕνα συν-
 ἀγειν τὸ τῶν Χριστιανῶν γένος. Ἄλλοι τοῦτ' αὐτὸ
 ἐννοῶν ὁ κοσμοκράτωρ διάβολος, καὶ σπουδάζει πρὸς
 τὸ κωλύσαι ἢ σὺ σπουδάζεις, σχίζαι καὶ τὴν νῦν δοκοῦ-
 σαν μίαν Ἰταλῶν Ἐκκλησίαν. Τοσοῦτον γὰρ ὀρμῶσι
 πρὸς τὸ αἰκτεῖν ἐφετὴν Γερμανῶν καὶ Γάλλων τινές,
 τὸν μὲν νῦν ὄντα καθελεῖν ἀδίκως βουλόμενοι, ἄλλον
 δὲ ἀντείσταγειν ἀρχιερεῖ, Γάλλον, ἢ πάντ' ὡς βάρβαρον,
 ὡς ἤδη διέβηξαν ἂν τὴν Ἐκκλησίαν θεοῦ καὶ
 συνετάραξαν πάντα, εἰ μὴ ἠδούοντο μὴ ρέφαντός σου
 πρὸς Ἰταλίαν κραταιωθῆ μὲν τὰ τοῦ μακαριωτάτου
 πάππα, συγχυθῆ δὲ τὰ αὐτῶν ἐξ ὧν πρόδηλον, ὡς
 εἰ μὴ πλεύσῃ; εἰς Ἰταλίαν, ἐνώσει βουληθεῖς πολλῶ
 μᾶλλον οὐχίσεις, καὶ συνάξει σπουδάτας Χριστιανούς
 σκορπίσεις καὶ κακώσεις ἀνίατα. Ἦ γοῦν βουληθῆ-
 ναι καὶ μόνον δεῦρο πλεῖν ἔπαυσας τὴν στάσιν, τὴν
 ζάλην ἐστησας, ἐσθίεσας τὴν ἀγριανομένην κατὰ
 τῆς Ἐκκλησίας φλόγα. Καὶ τοῦτο οὐκ ἐμὸς λόγος,
 ἀλλὰ πάντων ἀπλῶς· οὕτω γὰρ τὰ τῆς Ἐκκλησίας
 ταραττεται, καὶ τοσοῦτον ἔριστα καὶ τῶν ὡδε καὶ

A complures celebratæ sint? quarum primæ partes
 post Romanam pontificem semper penes Roma-
 num imperatorem fuerunt. Numera mihi synodos
 et percurrere omnes, unicam duntaxat profer oecu-
 menicam, cui imperator Romanorum non initium
 fecerit. Nullam proferes. Quid ergo? alias impera-
 tori Romanorum idem cum supremo episcopo sen-
 tienti convocare licuisse censes, hanc autem futu-
 ram Avenionenses quosdam, aut Narbonenses, aut
 Lugdunenses aut quoscunque volueris, cogere posse
 arbitraris? Quis prudens hoc ferat? imo quis non
 ore aperto clamet, non esse hanc sanctam syno-
 dum, nec vestigium synodi, nec similem umbrae
 synodi, sed insanorum hominum inventa nequam
 orbem terrarum perturbantia? Quid ita? Quoniam
 non ex sententia Romani pontificis; quoniam im-
 perator Romanorum, cui hæc desuper mandata
 sunt, non ipse convocavit, sed ad prius convoca-
 tam velut quispiam idiota et privatus accessit.
 Tu vero, imperator optimo, leges a patribus tuis
 latas divinoque jure conservatas considera et ad-
 mirare. Illi cum multis gentibus imperitarent,
 Romani episcopi auctoritate synodos cogebant.
 Fortuna postmodum commutata, eadem nihilomi-
 nus dignitate tua et antiquorum permanente, cum
 ad emendationem Ecclesiæ agitandus est conventus,
 et nemo jure præter imperatorem Romanorum
 tempus, et locum, et modum definire possit, quia
 opes tuæ infirmæ sunt, Deus judicio quod ipse
 novit in hoc necessitatis rem conclusit, ut tu solus
 non sis, sicuti oportebat, et loci et temporis et
 modi et unionis ipsius dominus, nemine, aut pau-
 cis admodum in præsens contradicentibus, paulo
 autem post ad unum omnibus majestatem tuam ut
 honorum omnium causam et caput prædicaturis.
 Atque hoc tam mirabile non est, imperator, tam-
 etsi est mirabile, quam illud recte factum erit, si
 tantummodo navi conscensa, in Italiam discesseris.
 Istuc ejusmodi sit audi, quamvis per te nosti et
 ab aliis forte accepisti; nihil enim obest talia sæ-
 pius dicere et audire. Nas tu operam pro officio
 imperatoris uti Christianorum genus in unum gre-
 gem, sub uno pastore colligatur. Hoc ipsum intuens
 princeps hujus mundi diabolus cruciatur, coepia
 tua impedire, Ecclesiamque Latinorum quæ nunc
 una videtur, discindere molitur. Tantopere enim
 ad explendam cupiditatem suam Germanorum et
 Gallorum quidam feruntur, cum scilicet, qui nunc
 pontificatum maximum gerit gradu movendi, et
 alium pontificem, Gallum puta, aut omnino barba-
 rum, contra substituendi, ut jam diripissent Ec-
 clesiam Dei, sursumquæ ac deorsum miscuissent
 omnia, nisi vererentur, ne te in Italiam profecto,
 papæ rationes corroborarent, ipsorumque debili-
 tentur. Ex quibus perspicuum sit, nisi in Italiam
 ad concordiam resarciendam naviges, amplius te
 Ecclesiam scissuram, et eam Christianos in unum
 congregare studueris, dispersuram, et afflicturam
 plagis insanabilibus. Sola igitur voluntate illuc

navigandi seditionem compescuisti, procellam sedavisti, flammam adversus Ecclesiam furentem extinxisti, id quod non ego solus, sed universi loquuntur. Sic enim Ecclesia tumultuatur, tantumque amorem et hic degentium et transalpinorum (ut ex his qui inde veniunt cognoscere licet, si cui curæ est interrogare) erga tuam potentiam cumulavit Deus, ut omnes uno ore et voce clament, Nisi Romanorum imperator Ecclesiam adjuverit (cui sola res ipsa testimonium fert, tantum non voce missa mandatum a Deo, ut et pridem dirupta consuat, et quæ sunt coadunata, illata, integra conservet), actum est de Ecclesia, perit imperium, diæmon adversarius noster regnat, et nihil prorsus exspectandum est, quantum iudicio humano perspicere possumus, quod Christianos istis miseris exsolvat. Hæc ego assiduo audiens, imperator (novit Deus, qui te prædestinavit et restituendis in eundem Ecclesiæ ad æternam nominis tui memoriam elegit), lacrymas tenere nequeo, nunc animo prævidens quantum Ecclesiæ periculum impendeat, cum tu non veneris: non quod te non venturum existimem, ut alii quidam, sed quod magnum desiderium timor conitatur; nunc lætitia plane captus et me imperatorem Romanorum cum sua Ecclesia Romanam valentem cernere ratus, quin ipsam Romanam observantem et reconcilian-tem, et ab adeo manifesto casu custodientem ut dicere nemo possit, non esse Romani imperatoris tam præclarum facinus. Quo enim pacto, ubi in Italiam veneris, quisquam non salvatorem te, bonorumque omnium causam secundum Deum proclamare sustinebit, quem etiam modo, quibuscunque ista cordi sunt, iisdem appellationibus colonestant? Insignem profecto gloriam tibi, imperator, offerre decrevit Deus, tua nimirum recreatus virtute, et gaudens te amare unionem, ac futurorum tibi et per te generi Romano bonorum summam pelagi tranquillitatem largitur, nisi tu non veniendo prohibeas. Si igitur imperatorium et naturæ tuæ pulchrum est, ne Ecclesia Romanorum dilanctur, solum navigationem in Italiam suscipere, tantam nunc pecunia quasi præter destinatum in adventum potentia tuæ feliciter coacta, annon cupide navim conscendes, et primo quoque tempore Ecclesiæ consensione devincies? Quis autem recto ratiocinans, tantis etiam navigationi difficultatibus propositis, ut pro his superandis Christianus quilibet mille mortes subiret, eam differret? præsertim cum quanto est gloriosius veniendo scandala tollere, tanto sit probrosius non veniendo Ecclesiam confundere; et cum totam Europam liceat constituere, et bona in pace collocare, contra, proh dolor! ad bellum intestinum exemplo pessimo excitare. Cunctari enim et tergiversari vitio dandum est. Oportet itaque, imperator, istiusmodi occasionem divino munere oblatam non negligere, sed cæles. em providentiam admirari et gratias agere, quoniam tibi cui nisi pro simplici duplicem unionem donat. Nec

Α τῶν ἐπέκεινα Ἄλπεων κατοικοῦντων ἀνθρώπων, ὡς ἔστιν ἀκούειν τῶν ἐρχομένων ἐκεῖθεν, εἰπερ-τι φρονεῖς ἐρωτᾶν, πρὸς τὸ σὺν κράτος ἡγείρην ὁ θεὸς ὧσθ' ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ φωνῇ πάντων βοᾶν, ὡς εἰ μὴ ὁ τῶν Ῥωμαίων βοηθήσῃ βασιλεὺς τῇ Ἐκκλησίᾳ ἢ μόνῳ τὰ πράγματα μαρτυρεῖ, μόνον οὐχὶ φωνὴν ἀφιέντα ἐφεῖσθαι παρὰ θεοῦ τὰ τε πάσαι διεβρωγότα συββάπτειν, καὶ τὰ νῦν ἡνωμένα διατηρεῖν ἀκέραια, οὐχεται τὰ τῇ Ἐκκλησίᾳ, δέφθηται τὰ τῆς βασιλείας ὁ ἀντίπαλος πολιτεύεται δαίμων, καὶ οὐδὲν ὅλως ἔστι πρὸς θεοῦ κατὰ γε ἀνθρωπίνους λογισμούς ὁ Χριστιανὸς βύσεται τῶν τοιούτων κακῶν. Ἐγὼ δὲ ταῦτα ἀκούων καθ' ἡμέραν, ὦ βασιλεῦ, οἶδεν ὁ προορίσας καὶ ἐκλεξάμενός σε εἰς τὴν τῶν Ἐκκλησιῶν ἔνωσιν εἰς ὄνομα αἰώνιον θεός, οὐχ οἶός τε ὦ κατέχειν τὰ δάκρυα, ποτὲ μὲν συνορῶν οἶος τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπικρέμαται κίνδυνος, μὴ ἐλθόντος σου, οὐχ ὅτι τοῦτο νομίζω ὡς τις, ἀλλ' ὅτι τῷ λίαν ἐπιθυμῶνός σε εἶπται ὡς ποτὲ δὲ τῇ χερσὶ νικῶμενος, καὶ δοκῶν ὄραν βασιλεία Ῥωμαίων οὐ μόνον ἐνοῦντα τῇ ἑαυτοῦ τῆς Ῥώμης, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν Ῥώμης συντηροῦντα, καὶ διαλλάττοντα καὶ βυόμενον οὕτω φανεροῦ πτώματος, ὥστε μηδένα εἰπεῖν δύνασθαι ὡς οὐκ ἄρα τοῦ βασιλέω Ῥωμαίων τὸ κατόρθωμα. Πῶς γάρ τις μετὰ τὸ ἐλθεῖν σε εἰς Ἰταλίαν τολμήσει μὴ σωτήρᾳ σε καὶ πάντων τῶν καλῶν μετὰ θεοῦ αἴτιον ἀνακηρύττειν, ὃν ἐτι καὶ νῦν ἔσοις τῶν τοιούτων μέλει, τοῖς αὐτοῖς ἀποσεμνύνουσιν ὀνόμασιν; Μέγα τοι κῦδος ὄρεξαι θεὸς βούλεται, ὦ βασιλεῦ, τῇ σὴ παρακληθείς ἀρετῇ καὶ τῷ ἔργῳ σε τῆς ἐνώσεως χαίρων, ὡς περ τι προέμιον τῶν μελλόντων σοι καὶ τῷ γένει Ῥωμαίων διὰ σοῦ ἀγαθῶν, χαρίζεται τὴν γαλήνην τῆς γενησομένης τρικυμίας πάντως, εἰ μὴ σὺ τῷ ἐλθεῖν κωλύσῃς. Εἰ γοῦν βασιλικὸν καὶ τῇ σὴ φύσει πρέπον, ἵνα μὴ διασπασθῇ ἡ τῆς Ῥώμης Ἐκκλησία, καὶ μόνον τὸν εἰς Ἰταλίαν πλοῦν ὑποστῆναι, τοσοῦτον νῦν χρήματος ὡς περ ἐκ παρέργου κατορθουμένου τῇ παρουσίᾳ τοῦ κράτους σου, οὐκ ἐπιθήσῃ ἀσμένως τῆς νηὸς καὶ ὅτι τάχιστα συνθήσεις τὰς Ἐκκλησίας; Καὶ τίς ὀρθῶς λογιζόμενος τοιούτων προκειμένων ἔργων τῷ πλεῖν, ὑπὲρ ἡμῶν Χριστιανὸς μυρίους θανάτους ὑπέμεινεν ἂν, τὸ πλεῖν ἀναβάλλοιτο; καὶ μάλιστα ὅτι ὅσον μεγάλη ἡ δόξα τῷ ἐλθεῖν παῦσαι τὰ σκάνδαλα, ὦ βασιλεῦ, τοσοῦτον μείζων ἡ δυσφημία τῷ μὴ ἐλθεῖν συγγέει τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πάσαν, φεῦδ' τὴν Εὐρώπην, ἐξὸν κτασθῆσαι καὶ εἰρηνοποιῆσαι καλῶς, ἐκπολεμῶσαι κάκιστα; Τὸ γὰρ ὀκνεῖν κατηγορεῖ. Οὐ δεῖ δὲ τοιοῦτον ἀφείναι καιρὸν, ὦ βασιλεῦ, συμπετόντα θεοῦ, ἀλλὰ δεῖ θλυμάσαι τῆς προνοίας τὸ θεῖον, καὶ εὐχαριστῆσαι ὅτι διπλὴν ἀνθ' ἀπλῆς δωρεῖται σοι ζήτοῦντι τὴν ἔνωσιν. Οἶδα γὰρ ὅτι πολλάκις αἰτήσεις παρὰ θεοῦ ἀπλῶς ἐνωθῆναι σοι τὰς Ἐκκλησίας. Ὁ δὲ διπλῶς χαρίζεται, ἵνα προθυμότερον ἐλθῆς. Τί οὖν, ὅπερ τὸ θεῖον μάλλον ἀνάπτει τὸν σὸν ζῆλον, καὶ ἀναρβίπτει τὸν ἔρωτά, τοῦτο χεῖρ τις φοβεῖσθαι μὴ ἐμπόδιον γένηται; Ἰδὲ ἐντὶ παρόμοιον, ὡς εἰ τις ἐλαίῳ μὴ τρέφεσθαι ἀλλὰ

σθένυσθαι νομίξῃ τὸ πῦρ· ἢ εἴπερ τις διατείνηται Ἀ τὸν δέκα ταλάντοις ἐθέλοντά τι ποιεῖν, τοῦτ' αὐτὴ μὴ βουληθῆναι ποιεῖν τῆς δέκα προσεξευρίσκειν τάλαντα. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἔασον· οὐδὲ γὰρ ὁρῶ τι τὸ κωλύον ἔξειν σε. Ἵπερ πολλὰ ἐσπούδασας, πάρεστιν ἐπὶ θύραις ἡ τῶν Ἐκκλησιῶν εἰρήνη· καὶ οὐχ αὐτὴ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ τῆς Ῥώμης Ἐκκλησία φιλοκαίνει οἰδαίνουσα, καὶ ἐπιβάλλεται τὴν σὴν προστασίαν. Οἷς δὲ τῶν τοιούτων μέλει, ἀπαξάπαυτε, αὐτόκρατορ, εἰς σὲ βλέπουσιν οὐχ ἤττον. ἢ εὐκτα Κωνσταντῖνον ἐκεῖνον τὴν Μέγαν, ἢ Θεοδοσίον, ἢ Ἰουστινιανὸν λαμπρὰ σοὶ ἐπέπνευε τὰ τῆς τύχης. Καὶ τῶ ἔντι ἐλλόθοντος σου, ὡς ὑπὸ ἡλίου ἀστέρες κῶν πρὸ σοῦ αὐτοκρατορῶν ἡ φήμη τῆς σῆς δόξης κρυβήσεται· ἐκεῖνοι γὰρ πολλὰ ἄν καὶ βίᾳ κατορθῶσαι δόξωσι τοῖς ὁρθοῖς ἐξετάζουσι· τοῖς γὰρ μεγάλοις δυνάσταις ἡ τοῦ βίαιος πολλὰ ποιεῖν ὑπόληψις ἔπεται· σὺ δὲ πρὸ πολλῶν ἤδη γενεῶν ἀντιπνευσάσης τῆς φέουε τῆς τύχης, φρονήσαι, δικαιοσύνη, πραότητι καὶ ταῖς ἀρεταῖς αἷς σου τὸ κράτος ἐκόσμησας, τῆν τε Ἐκκλησίαν εἰς Ἰταλίαν πλεύσας ἀκέραιον συντηρήσεις, καὶ τὰ διειρηθέντα κακῶς συζεύξεις, καλῶς καὶ τὰ τῆς βασιλείας ἐπανορθώσεις, καὶ παρήξει· τοῖς μετὰ σὲ πολλῶν Ἰθνῶν βασιλευούσων τῆς κραταῖς πόλιν. Ἴν τούναντιον ἅπαν τοῦ μὴ ἐλθεῖν σε ἐψέπει· σὺ γὰρ ἔστι, οὐκ ἔσται τοῦ λοιποῦ ἐλπίς, ὡ βασιλεῦ, τοῦ καιροῦ τούτου παραλόθοντος ἐπιχειρεῖν ἰσθῆαι τὰ συντριβάντα· πῶς γὰρ ἔπου καὶ τὰ δοκῶντα εὐσθενῆ, καὶ ὡς ταίχη Βαβυλώνια, τὰ τῆς Ῥώμης λέγω, σείεται, καὶ σαλεύει ἐπὶ κυμάτων ἰσάμενα; Καὶ οὐκ ἔστιν ἐκφυγεῖν τὴν ζάλην, εἰ μὴ ἐπιβάλλῃς τῆς πηδάλιου τὴν δεξιάν. Ἐγὼ δὲ οὐ βούλομαι μὲν τὰ κάκιστα προλέγειν· ὠθούμενος δὲ τοῖς πράγμασιν, οὐ δύναμαι κατέχειν ἑμυτόν· εἰ μὴ πλεύσης εἰς Ἰταλίαν, ἔσθι ὡς ἀπόλεσας τὸ τῶν Χριστιανῶν γένος, διέφθειρας τὰ τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ τοῦ πτώματος! Οὐτ' εἰ μὴ ἐνωθῆσεται ἡ τῶν Γραικῶν, ἔσται Ῥώμης Ἐκκλησία, καὶ ἡ τῶν Γραικῶν ταύτης σφραγίσις, ὁκνῶ μὲν, λέξω δὲ ὁμῶς, τὸ παράπαν οὐχίσηται.

Equidem adeo infaustum vaticinari nollim, verumtamen rebus ipsis compulsus continere me non possum. Nisi in Italiam navigaveris, scito te Christianorum genus prodidisse et Ecclesiam in ultimis calamitates precipitasse. O casum! Neo ipsa Romana Ecclesia, si Græcæ non uniat, stabili; at Græca, labefactata Romana, vereor dicere, dicam tamen, omnino pessumibit.

Ταῦτα, ὦ βασιλεῦ, ὦ αὐτόκρατορ, ἔπειρ ἤδη τὸ κράτος τῶν Ἐκκλησιῶν παρέχουσι θεῖως κινούμενοι πάντες. οἱ τῆς Εὐρώπης, ἐνθυμηθεῖς, ὡσπερ σημεῖον χρησισι· τις μετ' οὐ πολὺ σοὶ Θεοῦ θέλοντος δοθησομένης πολλῶν ἔθνῶν ἡγεμονίας· καὶ πρὸς τούτοις τοὺς αὐτοὺς λογισμοὺς, οἷς ὡς παρόντα σε οἶμαι τὰ μέλλοντα ὁρᾶν, ὡσπερ τινὲς ἐφασαν τὸν Θεμιστοκλέα, χρῆσαι τῆς σῆς ψυχῆς, τῆς σῆς φρονήσεως· ἀπόκρουσον τοῦ· ἄλλοσὶ πη ἀγοντας ἢ παράγοντας, εἴπερ ἀληθῆ τὰ λεγόμενα, καὶ κατέλθωσιν αἱ Ἀθῆναι εἰς τὴν Κωνσταντῖνου τριήρεις, καὶ μὴ ἐξώσοι αὐτὰς ὁ Θεός· ἢ μεταβαλὼν τὰς ἐκείνων γνώμας θαυμασίως τῆς σῆς ἀρετῆς καμφθεῖς, καὶ ταύταις κάκειναις ταῖς τριήρεσιν εἰς Ἰταλίαν προπέμψοι σε. Ἐγὼ μὲν οὖν ἔγραψα σὺ τῆς λέγειν θαρρήσας, οἶδα γὰρ ὡς οὐ μέτ-

enim Ignoro, te frequenter rogasse Deum ut simpliciter Ecclesiæ in pristinam concordiam reducerentur. Ille vero, quo promptius venias, dupliciter id tibi concedit. Quid igitur? quo Deus zelum tuum magis exsuscitat et amorem vehementius accendit, hoc, no impedimento sit, a quibusdam timebitur? Istuc simile est, ut si quis oleo ignem non pasci, sed extinguere autumet, aut si quis affirmet, decem talentis accoptis volentem quippiam facere, idem his decem talentis acquirendis nolle facere. Sed hæc omittam; nec enim video, quid te ab adventu retardare queat. Cui plurimum studuisti, in foribus adest Ecclesiarum pax. Nec ipsa tua solum, sed et Romana Ecclesia postulis et tumoribus laborat, tuamque opem flagitat. Quos autem negotii istius cura sollicitat, simul omnes, imperator, ad te respiciunt, non minus quam si, ut Constantio Illo Magno, aut Theodosio, aut Justiniano splendida tibi fortuna aspiraret. Et rovera, cum veneris, haud secus quam a solis fulgore stellarum lux, præcedentium imperatorum fama gloriæ tuæ claritate obscurabitur. Nam illi multa etiam per vim (si justo rem expendamus) bono fecisse videri possunt. Magni quippe principes ac dynastæ violentiæ suspicionem non effugiunt. Tu vero, anto multas jam ætates generi tuo adversante fortuna, prudentia, justitiâ, mansuetudine, cæterisque virtutibus, quibus imperium tuum condecorasti, et Ecclesiam navigatione in Italiam peracta incolumem conservabis, et male disjuncta probe cõpulabis, et imperium instaurabis, et quam nunc oblines civitatem, multis gentibus post te imperantem relinques. Quod si non venias, omnino horum contraria te sequentur. Haud enim erit, haud, inquam, erit in posterum spes, imperator, si tempus hoc præterierit, ad contritorum curationem accedi posse. Qui enim? quando et quæ prævalida et tanquam muri Babylonii apparent, res Romanæ scilicet concutuntur et fluctibus agitantur. Nec fas turbinem ventorum evitare, nisi tu gubernaculo dexterarum admoveris.

Hæc, imperator auguste, cui nunc potestatem Ecclesiarum divino impulsu tota Europa tradit, tecum voluta. Quo quidem ceu signo non multo post tibi, Deo volente, tradendi complurium gentium principatus quispiam utatur. Et cum hisce cogitationibus, quibus te ventura ut præsentia puto intueri (ut de Themistocle narratur), excure animam et prudentiam tuam; alio te docentes aut seducenles repelle, siquidem vera sunt quæ diximus; et si triremes Avenionenses Constantinopolim tenuerint et non expulerit eas Deus, aut eorum a quibus mittuntur mentes, admirabiliter virtute tua flexus mutaverit, et his et illis in Italiam te deducat. Ego igitur scripsi, non quod eloquentiæ meæ confidentem (sum enim conscius mihi paupertatis Græca-

Hæc, imperator auguste, cui nunc potestatem Ecclesiarum divino impulsu tota Europa tradit, tecum voluta. Quo quidem ceu signo non multo post tibi, Deo volente, tradendi complurium gentium principatus quispiam utatur. Et cum hisce cogitationibus, quibus te ventura ut præsentia puto intueri (ut de Themistocle narratur), excure animam et prudentiam tuam; alio te docentes aut seducenles repelle, siquidem vera sunt quæ diximus; et si triremes Avenionenses Constantinopolim tenuerint et non expulerit eas Deus, aut eorum a quibus mittuntur mentes, admirabiliter virtute tua flexus mutaverit, et his et illis in Italiam te deducat. Ego igitur scripsi, non quod eloquentiæ meæ confidentem (sum enim conscius mihi paupertatis Græca-

rum artium), sed quod Ecclesiarum pacem mirifice desiderarem et genus nostrum in antiquum dignitatis locum per celsitudinem tuam revocari optarem. Hac una re commotus, multo ante hoc etiam cum beatissimo papa super his disserui. Quod restat, sinceratissime imperator, vive, genus nostrum ad veterem felicitatem extolle, imperitiamque et verborum sitatem meam æqui bonique consule.

Ἄ εστὶ μοι λόγων Ἑλληνικῶν, ἀλλὰ τῷ ἐφίεσθαι σφόδρα τῆς τῶν Ἐκκλησιῶν εἰρήνης καὶ τῆς τοῦ γένους εἰς τὸ πάλαι ἀξίωμα διὰ τοῦ σοῦ ὕψους ἀποκαταστάσεως, ὅπερ καὶ μόνῃ κινήσεις πρὸς πολλοῦ, ἤδη περὶ τῶν τοιαύτων καὶ πρὸς τὸν μακαριώτατον πάππαν διειλέχθην. Σὺ δὲ, ὦ θεϊότατε βασιλεῦ, ζῆθι ἐπανάγων τὸ γένος πρὸς τὴν ἀρχαίαν εὐδαιμονίαν, καὶ τῆς ἀμαθίας ὁμοῦ καὶ πολυλογίας ἀνάσχου μοι.

CONSTANTINUS LASCARIS

NOTITIA

(Ex Christiani Frid. Boernerii libro *De doctis hominibus Græcis litterarum Græcarum in Italia instauratoribus*. Lipsiæ 1731, 8°.)

Hieronymus Ragusæ in *Elogiis Siculorum* (1): «Constantinus Lascaris, patricius Byzantinus (2), cum in Turcarum potestatem post sædi ac diuturni belli incommoda Byzantium cossisset, anno reparate salutis 1454 vilem illam servitutem atque indignam barbarorum tyrannidem altissimo animo aspernatus, alio aliis nobilibus pari fortitudine commigrantibus, in Italiam, velut in commune summorum virorum domicilium, profugus venit (3), secumque, ut Æneas Trojanos penates, Græcas litteras illuc importavit.

Primum Mediolani, a Francisco Sfortia, Mediolanensi regulo, liberaliter exceptus, juventutis emolumento sane maximo eas litteras publice docuit (4). Deinde Romam profectus, cardinalem Bessarionem, cum generis tum morum affinitate arctissimo amicitiae vinculo sibi astrinxit. Magnis inde præmiis a Ferdinando I invitatus (5), Neapoli eloquentiam et patriam linguam omni laude professus est.

Postremo in Siciliam navigans, Messanæ perpetuam sedem fixit, cæli salubri temperie, soli amœnitate, humanissimis civium moribus allectus, quodque frequens esset navium appulsus Messanam ex Oriente,

(1) Constantini Lascaris, cujus Græcos inter exsules, qui Græcas litteras in Italia instaurarunt, immortale quoque nomen est, elogium conscripsit Hieronymus Ragusæ, Siculus Motycensis, Sec. J. Idem quo videri potest Antonius Mongitorius, *Biblioth. Siciliae*, tom. II, pag. 284. Præmisit illud suis Siculorum, qui veterum memoria litteris floruerunt, *Elogiis*, Lugduni primum, anno 1690 editis et in *Thesauri antiquit. et histor. Siciliae* volumine XIV recensis, quippe quibus ipsius Constantini de scriptoribus Græcis, patria Siculis, inseruit commentationem. Anterior istius Ragusæ libri editio sub titulo, *Siciliae Bibliothecæ veteris*, prodit Romæ an. 1700. Cupiosius quidem Constantini Lascaris vitam exposuit, in memorandis ejus laudibus nimis fere ac prodigus, Placidus Reyna in urbis Messanæ notitia historica, quam Italice scripsit, ediditque Messanæ an. 1658 et 68, quæque, ab illustri Jo. Laur. Moshemio Latine conversa, notisque locupletata, paulo ante laudati *Thesauri* voluminis IX inserta est part. II, p. 22 et seq. Cum autem in dicto Ragusæ elogio ea, quæ de doctissimo illo exsule Græco dici possunt, omnia summam sint exposita, hincque etiam Petrus Bayle quæ in *Dictionary hist. et crit.* t. III, p. 56 de Constantino Lascaris refert, ex eodem repetierit, visum est nobis, illum ipsum, ornate pereleganterque scriptum, cum adnotationibus quibusdam ad illustrandam

confirmandamque Ragusæ narrationem facientibus, hic exhibere, ac prætermisam ab illo Constantini scriptoribus addere recensionem.

(2) Illustres Constantinus habuit natales, ex ea ortus stirpe, quam nobilissimam et imperatoriam dicit Aldus Manutius in epistola qua rhetores Græcos typis suis excusos, Jano Lascari dedicavit. Maximis quondam apud imperatores Constantinopolitanos dignitatibus gens ipsius dicitur perfuncta.

(3) Falsum omnino est quod Theodosius Zigo-malas in epistola ad Mart. Crusium, *Turco-Græciae* lib. I, pag. 90, fando se accepisse scribit, Constantinum nimirum Lascarem ex numero nobilium doctorumque Græcorum fuisse, qui, futura cogitatione præcipientes, ex patria decesserint; eumque ante captam Constantinopolim cum tota familia, et cum aliis Messanam Siciliae navigasse.

(4) Sexennium Mediolani Constantinum docendo peregrisse, indeque, a Laurentio Medice invitatum, Florentiam concessisse, tradit Placidus Reyna *Notit. hist. urbis Messanæ* part. II, pag. 25. Florentinum autem hoc æque ac Gallicum, quod illi tribuit, iter parum idoneis probat documentis.

(5) Litteras, quibus Ferdinandus I rex Constantino artem oratoriam et Græcas litteras publice proflendi munus demandavit, ex Pauli Belli elogio Lascaris adducit Reyna, l. c.